

Besprekingen en aankondigingen

Judit Gera

Gábor Pusztai: Menekülés az idegenbe. Székely László élete és irodalmi munkássága. [Vlucht naar het onbekende. Het leven en werk van László Székely].

Debrecen: Printart-Press Kft. 2017.

Gábor Pusztai is een van de prominentste neerlandici in Hongarije zowel op het gebied van onderwijs als onderzoek. Zijn grondige en uitnemende monografie over de in Hongarije volkomen vergeten László Székely (1892-1946) is door een aantal publicaties en conferentiebijdragen van de auteur voorafgegaan. Het gemeenschappelijke thema van al deze publicaties is Nederlandse koloniale literatuur. Pusztai werkt al decennialang samen met belangrijke onderzoekers als Gerard Termorshuizen en Olf Praamstra, beiden oud-hoogleraren van de Universiteit Leiden. Daarenboven heeft hij verschillende, zeer waardevolle manuscripten ontdekt zoals het dagboek van István Radnai (1893-1940) medereiziger en neef van László Székely, waarin hij bericht over de Eerste Wereldoorlog. Deze monografie werd uitgegeven in de wetenschappelijke boekenreeks over Hongaars-Nederlandse betrekkingen van de Vakgroep Nederlands aan de Universiteit Debrecen, onder zijn hoofdredactie. Pusztai richtte tevens het Nederlandstalige tijdschrift *Acta Neerlandica* op. Op dit moment werkt hij met andere Hongaarse neerlandici aan een Hongaarstalige geschiedenis van de Nederlandse literatuur waarin ontmoetingen tussen de Nederlandstalige en Hongaarse cultuur centraal staan. Hij organiseert regelmatig conferenties aan de Universiteit Debrecen.

Zijn monografie is in velerlei opzicht van belang. Zoals vermeld laat hij ons kennismaken met het werk van László Székely, een in Hongarije vergeten, maar in het buitenland meer bekende schrijver, reiziger, vertaler en grafisch kunstenaar. Door de introductie en analyse van Székely's literaire werk verbreedt hij de grenzen van de Hongaarse literaire canon. Alhoewel literaire canons per se conservatief van aard zijn, is de Hongaarse misschien nog een tintje conservatiever dan andere: het is niet makkelijk om erin te geraken of eruit te vallen. Dit heeft historische, maatschappelijke en soms politieke redenen – waar ik hier niet op kan ingaan. Hoewel Hongaarse genderstudies mooie resultaten geboekt hebben door het werk van vergeten of verzwegen schrijfsters onder de aandacht te brengen, toch werd bijna geen van hen in de sterk masculiene Hongaarse literaire canon opgenomen. Ook is er nog veel te doen om werken van waardevolle 'lichtere', lees ontspanningsliteratuur te emanciperen. Hiertoe doet Pusztai in zijn monografie een poging: hij brengt een tot nu toe onbekende schrijver onder de aandacht met het doel om Székely een plekje te geven in de Hongaarse literaire canon. Geen gemakkelijke taak aangezien de rariteit van het thema in Hongarije – het lot van een Hongaarse planter op Sumatra, een voormalige Nederlandse kolonie – en de ambivalentie van het genre van Székely's boek: is het een reisbeschrijving, een avonturenroman of een autobiografie? – werken allebei tegen de literaire canonisatie. Een van de verdiensten van de auteur is dat hij de aandacht van de Hongaarse literatuurwetenschappers voor Székely vraagt. Dit kan eventueel de eerste stap van een verlate canonisatie betekenen. Om deze reden al kan het boek van Pusztai innovatief genoemd worden.

Een ander belangrijke karaktertrek van het boek bestaat erin dat vertaling als een vorm van cultuurbemiddeling een bijzondere rol krijgt. Pusztai analyseert de vertaalactiviteiten van László Székely en zijn vrouw, Madelon Lulofs (1899-1958), en hun beider rol in de cultuurbemiddeling vanuit het perspectief van zowel de Nederlandse als de Hongaarse literatuur in de jaren dertig en veertig van de twintigste eeuw. Een van de resultaten van hun vertaalactiviteiten is de intrede in de Nederlandse literaire markt van zulke belangrijke Hongaarse auteurs als Sándor Márai, Lajos Kassák, Ferenc Molnár en vele anderen.

De thematiek van culturele transfer is relatief nieuw in publicaties van Hongaarse literatuurwetenschappers behalve dan in de vertaalwetenschap. Vertaalwetenschap is inmiddels een zelfstandige discipline geworden waarbij ook niet-literaire vertalingen aan de orde komen. Het boek van Pusztai is ook daarom waardevol omdat hij culturele transfer in de vorm

van literaire vertalingen net zo belangrijk vindt als de primaire literaire werkzaamheden van een auteur. Hierdoor maakt literair vertalen als een van de meest basale vormen van culturele transfer deel uit van de literatuurwetenschappelijke analyse. Dit is een serieuze stap naar een nieuwe literatuurgeschiedschrijving waarbij de tot nut toe verzwegen literaire vertalers, literaire agenten en het literaire systeem ook een rol spelen. Juist daarom vind ik het hoofdstuk waarin Pusztai de Hongaarse, Nederlandse, Engelse en Duitse teksten van Székely's roman *Van oerwoud tot plantage* (1935) vergelijkt het meest geslaagde deel van het boek. Deze vergelijking wordt onderbouwd door onderzoek naar de relatie tussen de verschillende maatschappelijke contexten en de receptie. Dit onderdeel is mijns inziens een serieuze bijdrage tot het receptieonderzoek.

Een andere waardevolle bijdrage van het boek is dat de persoonlijke levensloop van Székely in verband wordt gebracht met zijn literaire werken waardoor de auteur als zodanig teruggebracht wordt in de literatuurwetenschappelijke arena. Dit is in overeenkomst met het voorstel van zowel de postkoloniale als gendertheorieën in de literatuurwetenschap. Edward Said vraagt in zijn baanbrekend boek *Orientalism* (1978) aandacht voor het belang van de auteur ten opzichte van zijn of haar wereldbeschouwing die uit het werk af te leiden is. Said heeft het in dit opzicht over de strategische positie van de auteur. Last but not least schuilt de bijzondere waarde van deze monografie erin dat Pusztai d.m.v. de ontmoeting van een Hongaarse schrijver met de Nederlandse cultuur – in dit geval de Nederlandse koloniale cultuur – een zeer boeiend hoofdstuk van de Nederlands-Hongaarse betrekkingen laat zien dat voor het Hongaarse publiek totaal onbekend is.